

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Cesta k zdravej planéte pre všetkých – Akčný plán EÚ: Dosahovanie nulového znečistenia ovzdušia, vody a pôdy

[COM(2021) 400 final]

(2022/C 105/22)

Spravodajkyňa: **Maria NIKOLOPOULOU**

Konzultácia	Európska komisia, 31. 5. 2021
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	4. 10. 2021
Prijaté v pléne	20. 10. 2021
Plenárne zasadnutie č.	564
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	105/0/1

1. Závbery a odporúčania

1.1. Európsky a sociálny výbor (EHSV) podporuje zámer Komisie riešiť rôzne druhy znečistenia komplexne a dodržiavať záväzky Parížskej dohody a ciele udržateľného rozvoja. Na to, aby bol tento plán skutočne ambiciózny, musia byť jeho ciele plne v súlade s odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) a úroveň ambícií by sa mala zvýšiť už od začiatku, t. j. teraz.

1.2. EHSV vyzýva Komisiu, aby začala zhromažďovať údaje, čo by jej umožnilo predložiť v najbližšom období legislatívne návrhy v oblastiach, v ktorých neexistujú, napríklad pokiaľ ide o svetelné znečistenie a vibrácie.

1.3. EHSV víta zriadenie platformy pre zainteresované strany v oblasti nulového znečistenia a chce spolupracovať prostredníctvom Európskej platformy pre obehové hospodárstvo⁽¹⁾ alebo inými spôsobmi.

1.4. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že v hierarchii nulového znečistenia sa menej zohľadňuje náprava a kompenzácia škôd súvisiacich so znečistením. Je potrebné vymedziť opatrenia pre prípady, keď nie je možné identifikovať znečisťovateľov alebo keď znečisťovateľ nemôže nahradiť škodu.

1.5. EHSV navrhuje, aby sa pri posudzovaní zdrojov tuhých častíc zahrnul v rámci právnych predpisov a monitorovania v oblasti znečistenia tuhými časticami ich oxidačný potenciál a ultrajemné častice.

1.6. Všetky prístavy by mali mať rozvinutý systém zberu a nakladania s odpadom s cieľom bojovať proti znečisťovaniu morí. Okrem toho by EÚ mala stimulovať opatrenia na nepretržité odstraňovanie odpadu z mora s cieľom pomôcť dekontaminácii a zabezpečiť druhotnú rybolovnú činnosť.

1.7. Časť znečistenia morí plastmi pochádza z vnútrozemských vôd. Vyčistenie našich európskych riek si vyžaduje koordináciu medzi dotknutými krajinami.

1.8. EHSV sa domnieva, že nakladanie s odpadom by sa malo harmonizovať a že odpad treba spracovávať a zhodnocovať na tom istom území, kde vznikol, alebo tam, kde existujú vhodné recyklačné zariadenia, aby sa zabránilo nepriaznivému vplyvu na tretie krajiny.

⁽¹⁾ Európska platforma pre obehové hospodárstvo.

1.9. Hoci sú na úrovni EÚ ciele stanovené, EHSV odporúča stanoviť minimálne úrovne pre každú krajinu, aby sa zabezpečilo, že všetky členské štáty dosiahnu primeraný pokrok napriek odlišnému tempu.

1.10. EHSV vyzýva členské štáty a Komisiu, aby urýchlili proces prechodu na obnoviteľné zdroje energie, ktoré sú veľmi dôležité pre podniky na úspešné zvládnutie svojho procesu dekarbonizácie výroby.

1.11. EHSV oceňuje stratégiu občianskej vedy, pomocou ktorej chce Komisia aktivovať účasť a angažovanosť ľudí zvyšovaním informovanosti o znečistení, zdraví a dobrých životných podmienkach.

2. Návrh Komisie

2.1. Akčný plán EÚ: „Dosahovanie nulového znečisťovania ovzdušia, vody a pôdy“ je jedným z posledných základných kameňov zelenej dohody. Ako hlavný cieľ do roku 2050 sa v ňom stanovuje, aby sa znečistenie znížilo na úrovne, ktoré nie sú škodlivé pre ľudské zdravie a životné prostredie. Komisia začlení a prepojí všetky aktuálne opatrenia týkajúce sa viacerých cieľov v oblasti znečistenia súčasne.

2.2. Podľa právnych predpisov EÚ, ambícií zelenej dohody a v synergii s ďalšími iniciatívami by malo v EÚ do roku 2030 dôjsť k zníženiu:

- vplyvu znečistenia ovzdušia na zdravie (predčasné úmrtia) o viac ako 55 %,
- podielu osôb s chronickými poruchami spôsobenými hlukom z dopravy o 30 %,
- podielu ekosystémov EÚ, kde znečistenie ovzdušia ohrozuje biodiverzitu, o 25 %,
- úniku živín, používania chemických pesticídov a rizika s nimi súvisiaceho, používania nebezpečnejších pesticídov a predaja antimikrobiálnych látok pre hospodárske zvieratá a akvakultúru o 50 %,
- objemu plastového odpadu v mori o 50 % a mikroplastov uvoľnených do životného prostredia o 30 %,
- celkovej tvorby odpadu výrazným spôsobom a tvorby zvyškového komunálneho odpadu o 50 %.

2.3. Správy o monitorovaní a výhlade nulového znečisťovania plánované na roky 2022 a 2024 sa zamerajú na hodnotenie procesu plnenia cieľov na rok 2030 a budú východiskom pri rozhodovaní o tom, ktoré opatrenia je potrebné uplatniť alebo posilniť, aby sa zabezpečil úspech cieľov na rok 2030. Následne sa načrtnú ďalšie kroky na dosiahnutie nulového znečistenia do roku 2050.

2.4. Európska komisia spolu s Európskym výborom regiónov spustia platformu pre zainteresované strany v oblasti nulového znečisťovania.

2.5. Do roku 2023 sa preskúma rámcová smernica o morskej stratégii s cieľom znížiť objem plastového a iného odpadu, podmorského hluku a kontaminujúcich látok.

2.6. Preskúmaním smernice o čistení komunálnych odpadových vôd a smernice o splaškových kaloch sa zvýši úroveň ambícií odstraňovať živiny z odpadovej vody a pripravovať vyčistenú vodu a kal na opätovné použitie.

Preskúma sa nariadenie o preprave odpadu v snahe lepšie monitorovať vývoz odpadu, zabezpečiť jeho udržateľnú úpravu a obmedziť vývoz odpadu, ktorý má škodlivý vplyv na životné prostredie a zdravie v tretích krajinách.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Ako sa uvádza v akčnom pláne, boj proti znečisteniu prostredia je aj bojom za rovnosť, keďže najškodlivejšie účinky na zdravie znášajú najzraniteľnejšie skupiny, ako sú okrem iných deti, starší ľudia alebo choré osoby, osoby so zdravotným postihnutím a osoby žijúce v horších sociálno-ekonomických podmienkach⁽²⁾. Najväčšie bremeno v tomto smere znášajú krajiny s nízkymi a strednými príjmami, na ktoré v celosvetovom meradle pripadá takmer 92 % všetkých úmrtí v dôsledku chorôb súvisiacich so znečistením⁽³⁾.

⁽²⁾ Správa EEA č. 22/2018: *Unequal exposure and unequal impacts* (Nerovnomerné vystavenie a nerovnomerné vplyvy).

⁽³⁾ UNEP/EA.4/3 (2018): *Towards a Pollution-Free Planet* (Plán vykonávania Na ceste k planéte bez znečisťovania).

3.2. EHSV podporuje plán Komisie a jej hlavné iniciatívy na komplexné riešenie rôznych druhov znečistenia a dodržiavanie záväzkov Parížskej dohody a cieľov udržateľného rozvoja. Aby bol tento plán skutočne ambicióznym, musia byť jeho ciele v plnom v súlade s odporúčaniami WHO.

3.3. EHSV súhlasí s prístupom zameraným na posilnenie platných právnych predpisov v rôznych oblastiach a ich prispôbenie v tých oblastiach, v ktorých neboli úspešne vykonávané, napríklad v súvislosti s kvalitou ovzdušia a vodou. Opakovane zdôrazňujeme, že environmentálna politika EÚ ukázala, že slabé, rozdrobené a nejednotné vykonávanie environmentálnych právnych predpisov je závažným problémom v mnohých členských štátoch⁽⁴⁾. Navyše, nechýbajú nám poznatky o tom, čo by bolo potrebné urobiť, ale nedostatky sú vo vykonávaní známych, často dávno prijatých opatrení a chýba tiež politická vôľa⁽⁵⁾.

3.4. EHSV vyzýva Komisiu, aby začala zhromažďovať údaje, čo by jej umožnilo predložiť v najbližšom období legislatívne návrhy v oblastiach, v ktorých neexistujú, napríklad pokiaľ ide o svetelné znečistenie a vibrácie.

3.5. Rozsah, v akom boli ciele splnené, sa posúdi na základe výsledkov monitorovania a výhľadu na rok 2024. Tým sa otvorí diskusia na účely posúdenia úrovne ambícií a v prípade potreby dôkladnejšieho preskúmania cieľov a právnych predpisov. EHSV sa obáva, že tento proces bude vzhľadom na krátky čas na splnenie cieľov stanovených na rok 2030 príliš dlhý, a domnieva sa, že úroveň ambícií by sa mala zvýšiť už od začiatku, to znamená už teraz.

3.6. Ciele v oblasti znečistenia ovzdušia stanovené na rok 2030 vychádzajú z príliš starých referenčných rokov. Referenčné roky sa pri jednotlivých cieľoch líšia, pretože vychádzajú z odlišných údajov a právnych predpisov. Hoci je pravda, že dlhé obdobia súhrnných údajov uľahčujú prognózy, podľa EHSV by sa východiskový bod na posúdenie pokroku pri dosahovaní cieľov mal zosúladiť pre všetky ciele, aby sa získal reálny obraz o rozsahu plnenia.

3.7. Podporný rámec by mal pomôcť podnikom a MSP vykonávať právne predpisy v oblasti kontroly znečisťovania a zároveň minimalizovať administratívnu záťaž. Je tiež potrebné harmonizovať regulačný rámec na medzinárodnej úrovni, keďže znečistenie v EÚ sa nekončí na hraniciach.

3.8. EHSV sa domnieva, že na zabezpečenie transformácie je nevyhnutná spolupráca medzi sektormi. Víta preto zriadenie platformy pre zainteresované strany v oblasti nulového znečistenia a chce spolupracovať prostredníctvom Európskej platformy pre obehové hospodárstvo alebo inými spôsobmi. Odporúča tiež nadviazať úzku spoluprácu s tretími krajinami a vytvoriť priestor na spoluprácu medzi občianskou spoločnosťou v rôznych regiónoch, keďže znečisťovanie nepozná hranice.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. Podpora EÚ určená na inovácie, investície a výskum v oblasti nových zariadení a technológií je dôležitá pre všetky podniky a pre vytváranie nových kvalitných pracovných miest. Treba však investovať do: prírody a biodiverzity (obnova ekosystému a regeneračné poľnohospodárstvo); prosperity (udržateľná infraštruktúra a prechod na udržateľnosť/energetická transformácia, budovy a ekologická/verejná mobilita); a do ľudí (vzdelávanie a preklopenie digitálnej priepasti/výskum a vývoj, daňové reformy na vytvorenie spravodlivejších a rovnejších príležitostí v oblasti vzdelávania, zdravia a životného prostredia).

4.2. EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že v hierarchii nulového znečistenia sa menej zohľadňuje náprava a kompenzácia škôd súvisiacich so znečistením. Zásada „znečisťovateľ platí“ nie je veľmi účinná, čo dokazuje vysoký počet znečistených plôch, ktoré v EÚ stále existujú. Je potrebné vymedziť opatrenia pre prípady, keď nie je možné identifikovať znečisťovateľov alebo keď znečisťovateľ nemôže nahradiť škodu.

4.3. Pokiaľ ide o znečistenie ovzdušia, EHSV by chcel upriamiť pozornosť Komisie na tuhé častice spojené s miliónmi predčasných úmrtí na celom svete. Pri posudzovaní toxikologických účinkov tuhých častíc na ľudské zdravie by sa mali stanoviť štandardizované ukazovatele založené nielen na hmotnostnej koncentrácii, ale aj na veľkosti a chemickom zložení. Pri posudzovaní zdrojov tuhých častíc je dôležitý ich oxidačný potenciál a ultrajemné častice, keďže od nich závisí stupeň nebezpečenstva, a mali by sa zahrnúť do právnych predpisov a monitorovania znečisťovania tuhými časticami.

⁽⁴⁾ Ú. v. EÚ C 110, 22.3. 2019, s. 33.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 123, 9.4.2021, s. 76.

4.4. Právne predpisy o vode sa upravujú tak, aby sa znížil obsah chemických znečisťujúcich látok a mikroplastov. Plastový odpad je veľmi problematický, pretože je zložitý ho odstrániť, adsorbujú iné znečisťujúce látky a nezohľadňuje sa vysoký chemický a toxikologický účinok jeho prísad a derivátov, ktoré vznikajú pri jeho fragmentácii, t. j. nanoplastov⁽⁶⁾. Krajiny OECD významne prispievajú k tvorbe plastového odpadu v iných krajinách, a preto je potrebné nájsť riešenia pre cezhraničné znečisťovanie a stanoviť nový osobitný celosvetový limit pre plastový odpad. Zásadný význam má aj prevencia, a preto by sa mala podporovať a stimulovať výroba v záujme ekodizajnu. Priemysel a environmentálne vedy by mali spolupracovať na hľadaní uskutočniteľných riešení.

4.5. Je dôležité, a to najmä v poľnohospodárstve, investovať do inovácií technológií a prevádzkových modelov, ktoré uľahčujú opätovné využívanie vody a zlepšujú jej kvalitu, ako aj do zavádzania riešení na zníženie environmentálnej stopy (napr. pokiaľ ide o fertigáciu, používanie pesticídov a emisie dusičnanov). Zlepšovanie schopností prevádzkovateľov a odborná príprava v oblasti nových technológií a digitálnych riešení uľahčia ich zavádzanie a dodržiavanie predpisov v oblasti vodného hospodárstva.

4.6. Prísne riadené musí byť nakladanie s odpadom z rybolovných činností, a najmä z rybárskych sietí. Vzhľadom na to, že pohyb plastového odpadu v mori je náhodný, mali by sa uplatňovať medzinárodné pravidlá alebo by sa pravidlá mali aspoň rozčleniť podľa výroby a spotreby plastov v každej krajine, aby najväčší znečisťovateľ platil najviac. Mimovládne organizácie a niektoré krajiny ukázali, že existujú nástroje na odstraňovanie odpadu z mora a osoby, ktoré ich vedú používať, a že je možné vytvoriť prístavné zariadenia potrebné na jeho skladovanie a recykláciu⁽⁷⁾. Toto opatrenie sa však neuplatňuje, pretože rybári nemajú zo zberu a triedenia odpadu žiadny finančný prospech a malé prístavy ešte nie sú pripravené na túto činnosť. Všetky prístavy vrátane tých najmenších by mali mať rozvinutý systém zberu a transparentného nakladania s odpadom⁽⁸⁾. EÚ by mala tieto opatrenia nepretržite podporovať, a to tak s cieľom pomôcť dekontaminácii, ako aj zabezpečiť druhotnú rybolovnú činnosť⁽⁹⁾.

4.7. Celkovo 80 % morského odpadu prechádza vnútrozemskými vodami (jazerá a rieky)⁽¹⁰⁾. Je účinnejšie, keď sa problém rieši a kontroluje už na začiatku. Vyčistenie našich európskych riek si vyžaduje koordináciu medzi krajinami. Príslušné krajiny však majú veľmi rozdielne právne systémy a rôzne úrovne vládnych záväzkov, pokiaľ ide o manažment povodia.

4.8. EHSV sa domnieva, že riešenie problematiky zmesí je dôležitým krokom vpred pri posudzovaní rizika chemikálií. Pre rozvoj poznatkov, hodnotenie a riadenie zmesí je však nevyhnutný rozsiahlejší výskum a vývoj⁽¹¹⁾.

4.9. Nasmerovanie EÚ k nulovému znečisteniu si vyžaduje motivujúce opatrenia, ktoré uľahčia zmenu, budovanie kapacít v oblasti nových technológií a digitálnych riešení, technickú pomoc, sociálne vzdelávanie a harmonizáciu a uplatňovanie príručiek osvedčených postupov v oblasti výroby a spotreby. Podniky potrebujú na dekarbonizáciu svojich výrobných procesov dostatok cenovo dostupnej energie z obnoviteľných zdrojov a plyných palív s nulovými alebo nízkymi emisiami uhlíka. EHSV vyzýva členské štáty a Komisiu, aby urýchlili prechod na obnoviteľné zdroje energie.

4.10. Preskúvanie smernice o priemyselných emisiách umožní vysokú úroveň ochrany životného prostredia ako celku. Vhodnejším prístupom pre MSP by bolo využívanie najlepších dostupných techník, ktoré nespôsobia nadmerné náklady. Vykonávanie smernice o priemyselných emisiách by sa malo vzťahovať na celý hodnotový reťazec vrátane získavania surovín mimo EÚ. Miera dodržiavania predpisov by mala byť pre priemyselné emisie právne záväzná. Taktiež je potrebné zaviesť štandardizovanú a spoľahlivú metodiku monitorovania, ktorá zabezpečí porovnanie spoľahlivých údajov, ako aj harmonizované posúdenie, ktoré zabezpečí rovnaké podmienky vo všetkých odvetviach EÚ.

⁽⁶⁾ Pozri Sendra a kol., 2020.

⁽⁷⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/883 zo 17. apríla 2019 o prístavných zberných zariadeniach na vykladanie odpadu z lodí, ktorou sa mení smernica 2010/65/EÚ a zrušuje smernica 2000/59/ES (Ú. v. EÚ L 151, 7.6.2019, s. 116).

⁽⁸⁾ Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 207.

⁽⁹⁾ Can fishers help cleaning the sea from plastic waste?, ETF.

⁽¹⁰⁾ Program OSN pre životné prostredie, *Marine plastic debris and microplastics* (Morský plastový odpad a mikroplasty), 2016.

⁽¹¹⁾ Ú. v. EÚ C 286, 16.7.2021, s. 181.

4.11. EHSV sa domnieva, že program v oblasti zručností je kľúčovým prvkom pre rozvoj trhu práce, ktorý usmerňuje odbornú prípravu odborníkov tak, aby získali informácie o klíme, životnom prostredí a zdraví. Víta tiež odbornú prípravu pracovníkov v zdravotníctve a sociálnej oblasti, ktorá zlepší ich schopnosť vyrovnávať sa s environmentálnymi rizikami. Táto stratégia uľahčí adaptáciu podnikateľov, podnikov, MSP, samostatne zárobkovo činných osôb a všetkých pracovníkov, čím sa budú minimalizovať straty pracovných miest.

4.12. Mestá a regióny sú v popredí vykonávania programov na boj proti znečisťovaniu životného prostredia. Dosiadnutie cieľov programu závisí od úsilia miestnych a regionálnych samospráv. Je nevyhnutné harmonizovať požiadavky a opatrenia vo všetkých regiónoch a zabezpečiť, aby vykonávanie a ciele, ktoré sa nakoniec dosiahnu, zostali v priebehu času konštantné, a to bez ohľadu na politické zmeny. Hoci sú na úrovni EÚ ciele stanovené, EHSV odporúča stanoviť minimálne úrovne pre každú krajinu, aby sa zabezpečilo, že všetky členské štáty dosiahnu primeraný pokrok napriek odlišnému tempu.

4.13. Je dôležité harmonizovať nakladanie s odpadom, keďže triedenie a spracovanie nefungujú na úrovni regiónov EÚ a na miestnej úrovni v každej krajine rovnomerne, čím sa znižuje účinnosť riadenia a prevencie znečisťovania. Vývoz akéhokoľvek odpadu, ktorý nespĺňa normy EÚ, by sa mal zakázať bez ohľadu na regulačné opatrenia krajiny, do ktorej sa má vyvážať. Okrem toho by sa odpad EÚ mal spracovávať a zhodnocovať na tom istom území, kde vznikol, alebo tam, kde existujú vhodné recyklačné zariadenia, aby sa predišlo tomu, že dôsledky budú znášať tretie krajiny, ak sa odpad nevyužíva ako surovina v rámci udržateľnej výroby šetrnej k životnému prostrediu.

4.14. Komisia vypracuje integrovaný rámec monitorovania a výhľadu nulového znečistenia s cieľom posúdiť vplyv na zdravie, životné prostredie, hospodárstvo a sociálnu oblasť. Malo by sa zahrnúť aj monitorovanie stavu riek. Zozbierané údaje by sa mali získavať pomocou štandardizovaných metód, mali by byť transparentné, spoľahlivé, výsledovateľné a dostupné pre všetkých. Databáza by mala zahŕňať zdroje hlavných inštitúcií spojených s Komisiou, ako aj všetky uznané inštitúcie, ktoré chcú prispieť k monitorovaniu znečistenia a jeho dôsledkov.

4.15. EHSV oceňuje stratégiu občianskej vedy, pomocou ktorej chce Komisia aktivovať účasť a angažovanosť ľudí zvyšovaním informovanosti o znečistení, zdraví a dobrých životných podmienkach. To umožní ľuďom sledovať znečisťovanie a integrovať zozbierané údaje na účely rozhodovania. Aby sa zaručila jej úspešnosť, musí sa zabezpečiť koordinácia medzi orgánmi, mimovládnyimi organizáciami, komunitami a vedou.

V Bruseli 20. októbra 2021

Predsedníčka
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Christa SCHWENG
